कक्षा – नवमी
सं स्कृ तम् (सम्प्रेषणात्मकम्) कोड् सङ्ख्या - 119
पाठ्यTमः परीक्षाननर्देशाश्च (2024-25)

या अन्तस्स्थले विद्यमानान् विविधविचारान् भिाान् विविधााः अनुभूतीाः च सार्क` ाः ध्ववनभभाः भलभित`ाः सङ्के त`ाः च प्रकटयवत व्यक्तीकरोवत सा भाषा। िस्तुताः भाषा अभभप्रायप्रकटनस्य`ि नवशशष्टं साधनं वतते। समाजे जनानां परस्परं भिाग्रहणाय, भिाविवनमयाय भिाबोधनाय च भाषा ए सरलतमं स्पष्टतमं च साधनं विद्यते। सं सारे विसहस्राभधकभाषााः अधुना जन`ाः प्रयुज्यन्ते यासु गीाथणभाषा िदैाणी सं स्कृ तभाषा प्राचीनतमा समृद्धा चास्ति। अस्यामिे भाषायां चतुभभथाः िद`ाः षड्वेदाङ्ग ः च सुसम्पन्ााः चतुदथशविद्याः , विज्ञानम्, आयिुेदाः , गभणतं योगशास्त्रादयश्च ग्रन्ााः सुवनबद्धााः विद्यन्ते । एतेन अनुमातु शक्यते यत् सं स्कृ तं के िलं भिाप्रकटीकरणस्य विचारविवनमयस्य च माध्यमाः ए न अवपतु एकं विभशष्टं जीिनदशथनम् अनप विद्यते। इवतहासाः प्रमाणमत्र यत् सृष्टोः आवदताः अद्यािभधाः यत् भशक्षणं ज्ञानविज्ञानं च अस्तस्त तत् सिं अस्यां भाषायामिे अतीि ि`ज्ञावनकविभधना सवन्वहतम् अस्तस्त। मनसाः गहनावतगहनभिाानां विविधविचाराणां च स्पष्टतया प्रकटीकरणार्ं सं स्कृ तं विना अन्यत्र न`ि विद्यते वगशशष्ट् यम्। भारतीयं सिथस्वं विश्वस्य समग्रं तत्त्वं च अस्यां भाषायाम् अस्तस्त।

सं स्कृ तस्य भाषाि`ज्ञावनकत्त्वम् – ऐवतहाभसक-िणथनात्मक-तुलनात्मकाध्ययनि-िरा भाषायााः प्रकृ तोः विकासोत्पत्ेाः सं रचनायााः अध्ययनपूिकं सिेषां विषयाणां स`द्धास्तन्तकः वनणथयः भाषाविज्ञानेन नीयते। भाषाविज्ञान- नामकशास्त्रे शब्दानाम् उत्पवत्ाः , िक्यानां सं रचना इत्यादीनां विषयाणां विचाराः वियते। भाषाविज्ञानस्य सम्बन्धाः सिेषां मानिानां भाषाभभाः सह अस्तस्त। एिं भाषाविज्ञाने ध्वनोः , ध्ववन-उच्चारणोपयोवगनां स्वरयन्त्रमुिभजह्वावद-अङ्गानां प्रकृ वत-प्रत्ययादीनां, सं ज्ञासिथनाम-विया-विशेषणादीनां नामाख्यात-उपसजथनवनपातानां पदपदार्थविषयकाणां विकारादीनां विकारमूलककारकाणाम् अन्येषां विविधविषयाणाञ्च अध्ययनं वियते। भाषानवज्ञाने सं स्कृ तभाषा-विषयक-िणोत्पवत्-भसद्धान्तस्य अतीि ि`ज्ञावनकं वनरूपणं कृ तं ितथते।

विश्वस्य सिाथसु भाषासु सं स्कृ तभाषा प्राचीनतमा अस्तस्त। प्रायः सिाथसु भाषासु सं स्कृ तपरकशब्ाः उपलभ्यन्ते। सं स्कृ तभाषा भारतीयभाषाणां जननी इवत कथ्यते। सिाथसु भारतीयभाषासु सं स्कृ तभाषा अन्तलीना अस्तस्त इवत सिे अङ्गीकु िथस्तन्त।

भारतदेशाः बहुभाषी देशोऽस्तस्त। अस्तिन् देशे अनेकतायाम् एकताभधथनी भाषेयं सामाभजकसमरसताय` जीिनविकासाय च आिश्यकी ितथते। सं स्कृ तस्य सांस्कृ वतकं महत्त्वं िणथयन्ताः विद्वांसाः कर्यस्तन्त "भारतस्य प्रवतष्ठे ि सं स्कृ तं सं स्कृ वतस्त्रा, सं स्कृ वतमूलं सं स्कृ तम्, सावहत्यं सं स्कृ वताहकञ्च इवत।" एषा सं स्कृ वताः न के िलं भारतस्य अवप तु विश्वस्य मकु टायमाना अस्तस्त। उक्तं च-

सत्यमवहंसावदगुण`ाः श्रेष्ठा
विश्वबन्धुत्वभशभक्षका।
विश्वशास्तन्ताः सुिधात्री भारतीया वह
सं स्कृ वताः ॥

सं स्कृ तस्य व्यापकत्वं ज्ञायते अनेन पद्येन -

सं स्कृ ते सं स्कृ वतज्ञेया सं स्कृ ते
सकलााः कलााः । सं स्कृ ते सकलं
ज्ञानं सं स्कृ ते वकन्न विद्यते॥

एिं सं स्कृ तभाषा पररवनवष्ठता, दोषरवहता, सरला, गभीरा, यर्ार्थ ि`ज्ञावनकी च भाषा अस्तस्त। सम्प्रवत युगेऽस्तिन् प्रमि`ाः उद्देश्य`ाः सं स्कृ तभाषा भशक्षणीया अस्तस्त।

भशक्षणोद्देश्यावन –

*   िसुध`ि-कु टुम्बकम् इवत भािनाविकासाः ।

* भारतीयभाषाणां सं रक्षणम्।
* सं स्कृ तभाषया सम्प्रेषणकौशलनवकासः ।
* परस्परं सं स्कृ तसम्भाषणेन भिाविवनमयाः ।
* सं स्कृ त-भाषया एव सं स्कृ त-शशक्षणम्।
* श्रवण-भाषण-पठन-लेखनेनत चतुणाां भानषक-कौशलानां नवकासः ।
* बौवद्धकविकासपुरस्सरम् आध्याभत्मकन`वतकज्ञानम्।
* मानभसकविकासानन्दानुभूवताः रसानुभूवतश्च।
* भारतीयसं स्कृ तोः सं रक्षणं ज्ञानिधिथनञ्च।
* आत्मानुशासनसं थापनम्।
* भाषाभशक्षणकौशलावन िधथनाय न`पुण्यप्रावताः ।
* सं स्कृ तसावहत्यस्य अध्ययनेन ज्ञानानन्दस्य अनुभूवताः ।
* मानिजीिनस्य विकासपूिकं कल्याणम्।
* सं स्कृ तभाषया छात्राणां

सिथविधविकासाः । **भशक्षणप्रविधयाः -**

* सं स्कृ तमाध्यमेन सम्भाषणविभधना शन`ाः शन`ाः सं स्कृ त-शशक्षणं सम्भविष्यवत।

गवतिधथनाय सं स्कृ ताध्यापक` ाः

ध`येण स्वकीयाध्यापन-कायथिमाणां वनयोजनम्। रुभचकरभाषाभ्यासेन भावषकोपलस्तधाः । भावषकाभ्यासाय

िाताथलाप-क्राश्रिणि-दिविाद-सं िाद-णिथनपरकप्रवतयोवगताभभाः भाषाभशक्षणं कारवयतु शक्यते।

* विभभन्प्रामाभणकसं थानां कायथिमााः सावहत्यसामग्र्यश्च प्रयुज्य उत्मभशक्षणं कतुं शक्यते।
* सं स्कृ तभाषया उपलध-दृश्य-श्रव्य-सामग्री-माध्यमेन भाषाभ्यासाः ।
* विभभन्पाठ्यसामग्रीारा भशक्षकाः स्वकीयं भशक्षणकायं रुभचकरं कतुं शक्नोवत।
* भाषाभशक्षकाः छात्रान् स्नेहपूिथकम् (आत्मीयभािेन) पाठयेत्।
* अद्यतनपूिकं सावहत्यकोश-शब्दकोश-सन्दभथग्रन्ानां सहायतया छात्राणां तत्परतािधथनम्।
* प्राचीनिााथचीनयोमथध्ये समन्वयथापनिारा नूतनभशक्षणविभधभभश्च सं स्कृ तभशक्षणम्।
* सङ्णकमाध्यमेन अन्तर्ातले नवद्यमानसामग्रीशभश्च सं स्कृ तशशक्षणम्।

कौशलावन-

* ज्ञानात्मक-अिबोधनात्मक-अनुप्रयोगात्मक-विश्लेषणात्मक-सं
श्लेषणात्मक-मूल्याङ्कनात्मक- लभक्षताभधगमनविशेषााः ।

* **श्रिणकौशलम्** – भिााभधग्रहणाय ध्वन्यात्मकं भाषायााः प्रर्मं कौशलम् इदम्। अस्य साधनावन-

गुरुमुिम्, आकाशिाणी, दूरिाणी, पररिारसदस्यााः , समाजाः , कक्ष्ाााः , ध्ववनमुद्रणयन्त्रम्, दूरदशथनम् इत्यादीवन।

* **भाषणकौशलम्**- भिााभभव्यक्तये ध्वन्यात्मकं भाषायााः इदं वितीयं कौशलम्। िाग्-रूपं भिाप्रकटनम् एि भाषणम्, पररसरप्रभािेण आधारेण ि भाषणशवक्ताः जायते।

* **पठनकौशलम्** – भिााभधग्रहणाय भलप्यात्मकं भाषायााः तृतीयं कौशलम् इदम्। (अर्थग्रहणपूिकं

स्पष्टरूप-

िाचनम् इत्यर्थाः)

* **लेिनकौशलम्**- भिााभभव्यक्तये भलप्यात्मकं भाषायााः चतुर्ं कौशलम् इदम्। (ध्ववनरूपे विद्यमानं भाषांशं भलवपरूपे अितारणं लेिनम् इवत उच्यते)

कक्षा – निमी (2024-25)

सं स्कृ तम् (सम्प्रेषणात्मकम्) कोड् सङ्ख्या - 119

आहत्य-अङ्ाः - 80+20
आहत्य-कालांशाः – 200

िविषथकमूल्याङ्कनाय वनवमथते प्रश्नपत्रे भागचतुष्टयं भविष्यवत –

'क' भागाः अपवठतिाबोधनम्	**10 अङ्काः**	25 कालांशाः
'ि' भागाः रचनात्मकायथम्	**15 अङ्काः**	40 कालांशाः
'ग' भागाः अनुप्रयुक्तव्याकरणम्	**25 अङ्काः**	55 कालांशाः
'घ' भागाः पवठतिाबोधनम्	**30 अङ्काः**	80 कालांशाः

भागानुसारं विषयााः अङ्कविभाजनञ्च **80 अङ्काः**

T. सं.	विषयााः	प्रश्नप्रकारााः	मूल्यभारााः
	'क' भागाः अपवठतिाबोधनम् 10 अङ्काः		
1.	एकाः गद्यांशाः (80-100 शब्दपररवमताः)	अवत-लघूत्रात्मकौ पूणथिाक्यात्मकौ शीषतकम् (लघूत्रात्मकः) भावषककायथम् (बहुविकल्पात्मकााः)	1×2=2 2×2=4 1×1=1 1×3=3
		पूणथभाराः	**10 अङ्काः**
	'ि' भागाः रचनात्मककायथम् 15 अङ्काः		
2.	औपचाररकम् अिा अनौपचाररकं पत्रम् (मञ्जूषायााः सहायतया ररक्तथानपूवतथमाध्यमेन पूणं पत्रं लिनीयम्)	वनबन्धात्मकााः	½×10=5
3.	भचत्रिणथनम् अिा अनुच्छेदलिनम्	पूणतवाक्यात्मकः	1×5=5
4.	सं वार्दपूनततः / कािापूवतथाः (मञ्जूषायााः सहायतया ररक्तथानपूवतथमाध्यमेन पूणतः सं वार्दः / काा लिनीया)	वनबन्धात्मकााः	½×10=5

		पूणथभाराः	**15 अङ्काः**

	‘ग’ भागाः **अनुप्रयुक्तव्याकरणम्**		**15 अङ्काः**
5.	उच्चारणथानम्	लघूत्रात्मकााः	½×4=2
6.	सस्तन्धाः	लघूत्रात्मकााः	1×4=4
7.	कारक-उपपदविभक्तयाः	बहुविकल्पात्मकााः	1×4=4
8.	शब्दरूपाभण	बहुविकल्पात्मकााः	1×4=4
9.	धातुरूपाभण	बहुविकल्पात्मकााः	1×4=4
10.	प्रत्ययााः	बहुविकल्पात्मकााः	1×3=3
11.	अव्ययानन	लघूत्रात्मकााः	½×4=2
12	सङ्् ्या – 1-100 (1-4 के िलं प्रर्मा-विभक्तौ)	लघूत्रात्मकााः	½×4=2
		पूणथभाराः	**25 अङ्काः**
	‘घ’ भागाः **पवठतिाबोधनम्**		**15 अङ्काः**
13.	गद्यांशााः	अवत-लघूत्रात्मकौ पूणथिाक्यात्मकाः लघूत्रात्मकौ (भावषककायथम)	½×2=1 1×2=2 1×2=2
14.	पद्यांशााः	अवत-लघूत्रात्मकौ पूणथिाक्यात्मकाः लघूत्रात्मकौ (भावषककायथम))	½×2=1 1×2=2 1×2=2
15.	नाट्ांशााः	अवत-लघूत्रात्मकौ पूणथिाक्यात्मकाः लघूत्रात्मकौ (भावषककायथम)	½×2=1 1×2=2 1×2=2
16.	प्रश्नवनमाथणम्	पूणथिाक्यात्मकााः	1×5=5
17.	अन्वयाः अिर्ा भािार्थाः (ररक्तथानपूवतथमाध्यमेन)	वनबन्धात्मकाः	½×4=2
18.	प्रसङ्ानुसारम् अर्थचयनं कृ त्वा लिेनम्	बहुविकल्पात्मकााः	1×4=4

19.	पाठाधाररत-क ्ापूनततः (मञ्जूषापर्दसहायतया ररक्तस्थानपूनततः)	ननबन्धात्मकः	½×8=4
		पूणथभाराः	**30 अङ्काः**
सम्पूणथभाराः			**80 अङ्काः**

प्रश्नपत्र-प्रारूपम् /सं रचना

कक्षा – निमी (2024-25)

सं स्कृ तम् (सम्प्रेषणात्मकम्) कोड् सङ्ख्या - 119

प्रश्नप्रकारः	प्रश्नानां सङ्ख्या	नवभाग-सङ्ख्या	प्रनतप्रश्नम् अङ्भारः	आहत्या ङ्काः
बहुविकल्पात्मकााः 1 अङ्ः	3+4+4+4+3+4=22	6	1	22
अवत-लघूत्रात्मकााः ½ अङ्ः	2+2+2=6	3	½	3
अवत-लघूत्रात्मकााः 1 अङ्ः	2=2	1	1	2
ननबन्धा**त्म**कः ½ अङ्ः (ररक्तस्थानपूनततमाध्यमेन)	10+10+4+8 =32	4	½	16
दीर्घोत्तरात्मकाः 1 अङ्ः	5+2+2+2+5=16	5	1	16
दीर्घोत्तरात्मकाः 2 अङ्ौ	2=2	1	2	4
लघूत्रात्मकााः ½ अङ्ः	4+4+4=12	3	½	6
लघूत्रात्मकााः 1 अङ्ः	2+2+2+1+4=11	5	1	11
			आहत्याङ्काः	**80**

सं स्कृ तपाठ्यिमाः (सम्प्रेषणात्मकम्) कोड् सङ्ख्या - 119

कक्षा-निमी (2024-25)
िविषथकं मूल्याङ्कनम्

‘क’ भागाः **अपवठतिाबोधनम्**	**(10 अङ्कााः)**
1. एकाः अपनठतः गद्यांशः 80-100 शब्दपररवमताः गद्यांशाः , सरलकर्ाा एकपदेन पूणथिाक्येन च अिबोधनात्मकं कायथम् (2+4) शीषथकलिेनम् (1) अनुच्छेद – आधाररतं भावषकं कायथम् (3) भावषककायाथय तत्वावन - ✔ िाक्ये कतृथ – विया पदचयनम् ✔ विशेषण – विशेष्य चयनम् ✔ पयाथय – विलोमपद – चयनम्	10
‘ि’ भागाः **रचनात्मककायथम्**	**(15 अङ्कााः)**
2. सङ्केताधाररतम् औपचाररकम् अर्वा अनौपचाररकं पत्रलेखनम् (मञ्जूषायाः सहायतया ररक्तथानपूवतथमाध्यमेन पूणां पत्रं लेखनीयम्) 3. शचत्राधाररतं वणतनम् अर्वा अनुच्छेदलेखनम् (मञ्जूषायाः सहायतया शचत्रवणतनम् अनुच्छेदलेखनं वा करणीयम्) 4. सं वादपूनततः /कर्ापूवतथाः (मञ्जूषायााः सहायतया ररक्तथानपूवतथमाध्यमेन पूणतः सं वादः / कर्ा लिेनीया)	5 5 5
‘ग’ भागाः **अनुप्रयुक्तव्याकरणम्**	**(25 अङ्कााः)**
5. उच्चारणथानावन 6. सस्तन्धकायथम् स्वरसस्तन्धाः (2 अङ्कौ) दीघथाः , गुणः , वृनधः , यण्, अयावद व्यञ्जनसस्तन्धाः (1 अङ्कः) िगीयप्रर्मिणथस्य तृतीयिणे पररितथनम् , ‘म्’ थाने अनुस्वाराः ,	2

विसगथसस्तन्धाः (1 अङ्ः) उत्वम् , शत्वम्, षत्वम्, सत्वम्	4

7. कारक-उपपद-विभक्तयाः	
वितीया – समया/वनकषा, प्रवत, विना, पररतः , उभयतः	4
तृतीया – सह/ समम्/ साधथम्, विना, अलम्, हीन	
चतुर्थी – रुच्, दा (यच्छ्), नमाः , कु प्, अलम् (सामर्थ्ये)	
पञ्चमी – विना, बवहाः , भी, रक्ष्	
षष्ठी – उपरर, अधाः , पुरताः , पृष्ठताः , वामतः , दशक्षणतः	
सतमी- भस्नह्, विश्वस्, वनपुण, कु शल	
8. शब्दरूपाभण	4
अन्र्ताः (3 अङ्काः)	
पुँ ुस्तिङ्गशब्दााः	
अन्र्ताः - अकारान्तः - बालकित्,	
इकारान्तः - कनववत्, उकारान्तः -	
साधुवत्	
हलन्ताः	
- भित्	
स्त्रीभलङ्गशब्दााः	
अन्र्ताः - आकारान्तः - लतितात्, ईकारान्तः - नदीत्,	
नपं ुसकभलङ्गशब्दााः	
अन्र्ताः - अकारान्तः -	
फलित् सिथनामशब्दााः (1 अङ्ः)	4
अिद्, युष्मद्, तत्, नकम् (नत्रषु शलङ्े षु)	
9. धातुरूपाभण	
परि`पवदनः (3 अङ्ाः)	
भू, नम्, गम्, अस्, प्रच्छ्, कृ, ज्ञा, क्षाल्, नी (पञ्चलकारेषु)	3
आत्मनेपवदनः (1 अङ्ः)	
सि्, लभ्, रुच् - (लट्-लृट्लकारयोः)	2
10. प्रत्ययााः	
क्तत्वा, तुमुन्, ल्यप्, शतृ	
11. अव्ययानन	
स्थानबोधकानन – अत्र, तत्र, अन्यत्र, सवतत्र, यत्र, एकत्र, उभयत्र	
कालबोधकानन – यर्दा,तर्दा, सवतर्दा, एकर्दा, पुरा, अधुना, अद्य,श्वः ,ह्यः	2
प्रश्नबोधकानन – नकम्,कु त्र,कनत,कर्दा,कु तः ,कर्म्, नकमर्तम्	
अन्यानन – च, अनप, यनर्द, तनहत, यर्ा, तर्ा, सम्यक् , एव	
12. सङ््या – 1-100 (1-4 के िलं प्रर्मा-विभक्तौ)	

'घ' भागाः पवठतिाबोधनम्	(30 अङ्कााः)
13. गद्यांशम् अभधकृ त्य ाअबोधनात्मकं कायथम् प्रश्नप्रकारााः – एकपदेन पूणथिाक्येन च प्रश्नोत्राभण भावषककायथम् – िाक्ये कतृथ – विया पदचयनम् विशेषण – विशेष्य चयनम् पयाथय – विलोमपद – चयनम्	5
14. पद्यांशम् अभधकृ त्य ाअबोधनात्मकं कायथम् प्रश्नप्रकारााः – एकपदेन पूणथिाक्येन च प्रश्नोत्राभण भावषककायथम् – िाक्ये कतृथ – विया पदचयनम् विशेषण – विशेष्य चयनम् पयाथय – विलोमपद – चयनम्	5
15. नाट्ांशम् अभधकृ त्य ाअबोधनात्मकं कायथम् प्रश्नप्रकारााः – एकपदेन पूणथिाक्येन च प्रश्नोत्राभण भावषककायथम् – िाक्ये कतृथ – विया पदचयनम् विशेषण – विशेष्य चयनम् पयाथय – विलोमपद – चयनम्	5
16. िाक्येषु रिावङ्कतपदावन अभधकृ त्य उशचतप्रश्नवनमाथणम्	5
17. एकस्य श्लोकस्य अन्वयाः (मञ्जूषायाः सहायतया ररक्तथानपूवतथमाध्यमेन पूणतः अन्वयः लेखनीयः)	2
18. पाठाधाररत-कर्ापूवतथाः (मञ्जूषापर्दसहायतया ररक्तस्थानपूनततः)	4
19. प्रसङ्ानुसारम् अर्तचयनम् (पाठान् आधृत्य बहूनवकल्पात्मकााः प्रश्नााः)	4

आहत्य – अङ्कााः - 80

परीक्षायै वनधाथररताः पाठाः

पाठसङ्ख्या	पाठनाम	पाठसङ्ख्या	पाठनाम
प्रर्माः पाठाः	अविवेकाः परमापदां पदम्	सतमाः पाठाः	तरि नमोऽस्तु
वितीयाः पाठाः	पाऽरेयम्	अष्टमाः पाठाः	न धमथिृद्धेषु ियाः समीक्ष्ते
तृतीयाः पाठः	विजयतां स्वदेशाः	निमाः पाठाः	कियावम ियावम यावम
चतुर्तः पाठः	विद्यया भास्तन्त सद्गुणााः	दशमाः पाठाः	भारतीयं विज्ञानम् (के िलम् आन्तररकमूल्याङ्कनाय)
पञ्चमाः पाठाः	कमथणा यावत सं भसवद्धम्		
षष्ठाः पाठाः	तत् त्वम् अभस	एकादशाः पाठाः	भारतेनास्तस्त मे जिीनं जिीनम् (के िलम् आन्तररकमूल्याङ्कनाय)

अिधेयम् -

* अनुप्रयुक्तव्याकरणस्य अंशानां चयनं यऽरासम्भवं 'मशणका-प्रर्मो भागः इनत' पाठ्यपुिकात् करणीयम्। यनर्द ततः न सम्भवनत तनहत 'मशणका-अभ्यासपुिकम्' इत्यस्मात् कतुां शक्यम्।

वनधाथररत – पाठ्यपुस्तके-

1. 'मशणका'- **प्रर्मो भागाः** , पाठ्यपुस्तकम् (प्रकाशनम् - के न्द्रीय माध्यनमक शशक्षा बोडत)
2. 'मशणका-अ**भ्यास**पुिकम्' - **प्रर्मो भागाः** (प्रकाशनम् - के न्द्रीय माध्यनमक शशक्षा बोडत)

आन्तररक-मूल्याङ्कनम्

(20 अङ्काः)

उद्देश्यावन

- ❖ छात्राणां सृजनात्मकक्षमतायाः विकासाः ।
- ❖ श्रिण-भाषण-पठन-लिनकौशलानां विकासाः ।
- ❖ भचन्तनक्षमतायाः आत्मविश्वासस्य च सं ि धथनम्।

ि. सं.	गवतविधयाः	उदाहरणावन	अ ङ्काः	वनदेशााः	मूल्याङ्कनवबन्दिाः
1.	**आिभधक-परी क्षााः (पीररयोविक् - अस`ि ंट)**	भलभितपरीक्षा	05	विद्यालयेन समये समये भलभितपरीक्षाणाम् आयोजनं करणीयं भिवत।	परीक्षासु यत्र विद्याभथथनाः श्रेष्ठााः अङ्कााः स्युः तयोाः ियोाः परीक्षयोाः एि अभधभाराः ग्रहीतव्याः । अवप च आिभधकपरीक्षासु अवप प्रश्नेषु आन्तररकविकल्पााः देयााः । मूल्याङ्कनसमये यवद छात्राः सिाथन् प्रश्नान् उत्रवत तवहथ छात्रवहताय यत्र अभधकााः अङ्कााः सस्तन्त तेषाम् एि मूल्याङ्कनं करणीयम्।
2	**बहुविधमूल्याङ्कनम्**	❖ कक्षायां पावठतस्य पाठस्य लघुमूल्याङ्कनम् ❖ वनगथतपत्राभण ❖ प्रश्नोत्री ❖ मौभिकी परीक्षा	05	कक्षायां पावठत-पाठस्य विषयस्य ि बहुविधं मूल्याङ्कनम् अपेभक्षतम् अस्तस्त। अनेन विद्याभथथनां विविधकौशलानां मूल्याङ्कनं भित्।	❖ मौभलकता ❖ विषयसम्बद्धता ❖ शुद्धता ❖ समयबद्धता ❖ प्रस्तुतीकरणम्

		❖ प्रवतयोवगताः ❖ प्रश्नमञ्चस्यायोजनम्			
3.	**वनिशसूभचका (पोटथफोभलयो)**	❖ कक्षाकायथम् ❖ सामूवहक-मूल्याङ्कनम् ❖ स्वमूल्याङ्कनम् ❖ विद्याभर्थनाः विषयगताः उपलधयाः	05	विद्याभर्थभभाः कक्षायां कृ तानां कायाथणाम् उपलधीनां च सं रक्षणं सं योजनं च सभञ्चकायां पत्रिाल्यां ि करणीयम्। एतेन समग्रं मूल्याङ्कनं प्रमाभणकत्वेन भवितु शक्नोवत।	❖ सुलिाः ❖ तथ्यात्मकता ❖ प्रामाभणकता ❖ समयबद्धता

4.	**भाषा-सं िधथनाय गवतविधयाः (क) श्रिण-भाषण-कौशलम्**	❖ क ्रा ❖ सं िदाः / िताथलापाः ❖ भाषणम् ❖ नाटकम् ❖ िताथाः ❖ आशुभाषणम् ❖ सं स्कृ तगीतावन ❖ श्लोकोच्चारणम् ❖ प्रहेशलकाः	05	❖ छात्राः कामवप क ्रां श्रिावयतु शक्नु िस्तन्त। ❖ भशक्षकाः कमवप विषयं सूचवयत्वा परस्परं सं िदं कारवयतु शक्नोवत। ❖ दूरदशथने िताथिली इत्याख्याः सं स्कृ त- कायथिमाः प्रसाररताः भिवत तं द्रष्टं ु छात्राः प्रेरणीयाः । ❖ श्रिण-कौशल-मूल्याङ्कनाय भशक्षकाः स्वयम् अवप क ्रां श्रिावयत्वा तताः सम्बद्ध-प्रश्नान् प्रष्टं ु शक्नोवत।	❖ उच्चारणम् ❖ शुद्धता ❖ समयबद्धता ❖ प्रस्तुतीकरणम् (आरोहािरोह-गवतयवत-प्रयोगाः)

	(ि) लिनकौशलम्	❖ विविधविषयान् आधृत्य मौभलकलिनम् य्ा– देशाः , माता, वपता, गुरुः , विद्या पयाथिरणम्, योगाः , समयस्य सदुपयोगाः , भशक्षा, अनुशासनम् इत्यादयाः । ❖ श`भक्षकभ्रमणस्य संस्कृतेन प्रवतिदनलिनम्। ❖ द`नभन्दनीलिनम्। ❖ सङ्केताधाररतं क्ालिनम्। ❖ भभवत्पवत्रकायाः वनमाथणम् । ❖ श्रुतलिाः । ❖ सूवक्तलिनम्।		❖ छात्राः य्ाशक्यं कक्षायामि लिनकायं कुयुथाः । ❖ वटप्पणी-पुस्तस्तकायाः वनमाथणम्। ❖ ि`यवक्तकपरीक्षणम् ।	❖ विषय-सम्बद्धता ❖ शुद्धता (विशेषताः पञ्चमिणथस्यप्रयोगाः) ❖ समयबद्धता ❖ सुलिाः ❖ प्रस्तुतीकरणम्
	अिधातव्यम् –उपयुथक्त-गवतविधयः उदाहरणरूपेण प्रदत्ाः सस्तन्त। एतदवतररच्य एतादृशाः अन्यगवतविधयः अवप भवितुमहथस्तन्त।				

****